

Archeologienota
Lot (Beersel) – Jozef Huysmanslaan 59

Natasja Reynders en Charlotte Delannoye

Bornem
2019

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns en Charlotte Delannoye

All-Archeo bvba
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2019/12.807/66

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	11
2.4	Assessmentrapport	11
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	11
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	18
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	23
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	25
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	26
3	Samenvatting.....	27
4	Bibliografie	28
4.1	Publicaties	28
4.2	Websites	28
5	Bijlagen	29
5.1	Archeologische periodes	29

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2019C290

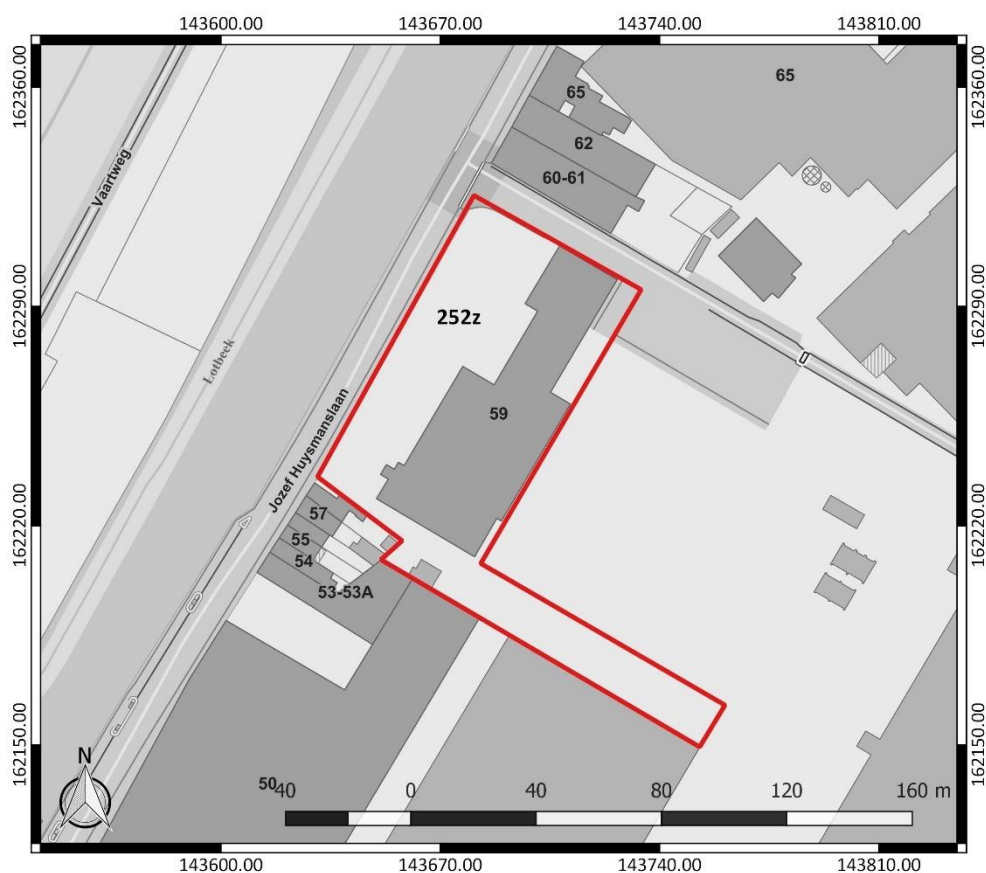
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Beersel, Lot, Jozef Huysmanslaan 59, Jozef Huysmanslaan

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 143681, 162325
- 143734, 162294
- 143753, 162149
- 143631, 162235

Kadastraal plan:

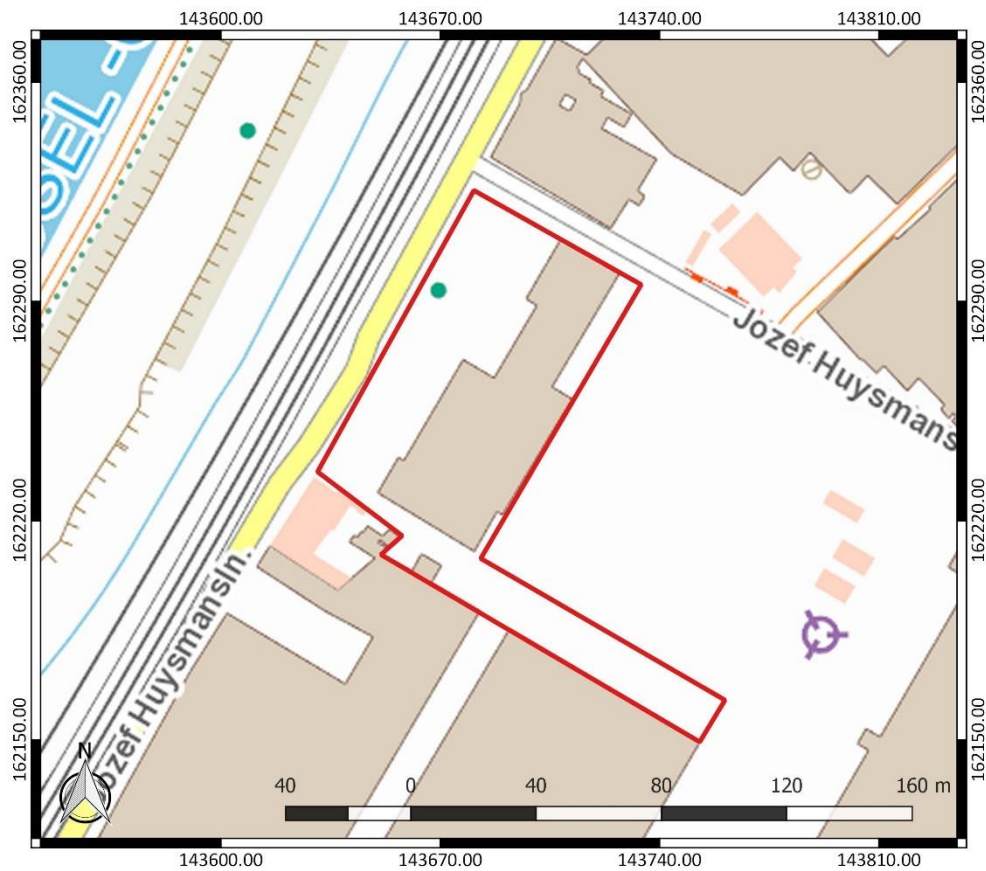

Figuur 1: Kadastraalplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Beersel, Lot, Afdeling 5, sectie C, nummer 252z (partim)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 7985 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 25/03/2019 – 02/05/2019

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, grasland

Verstoorde zones: Er bevinden zich gebouwen en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringenkaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksoopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

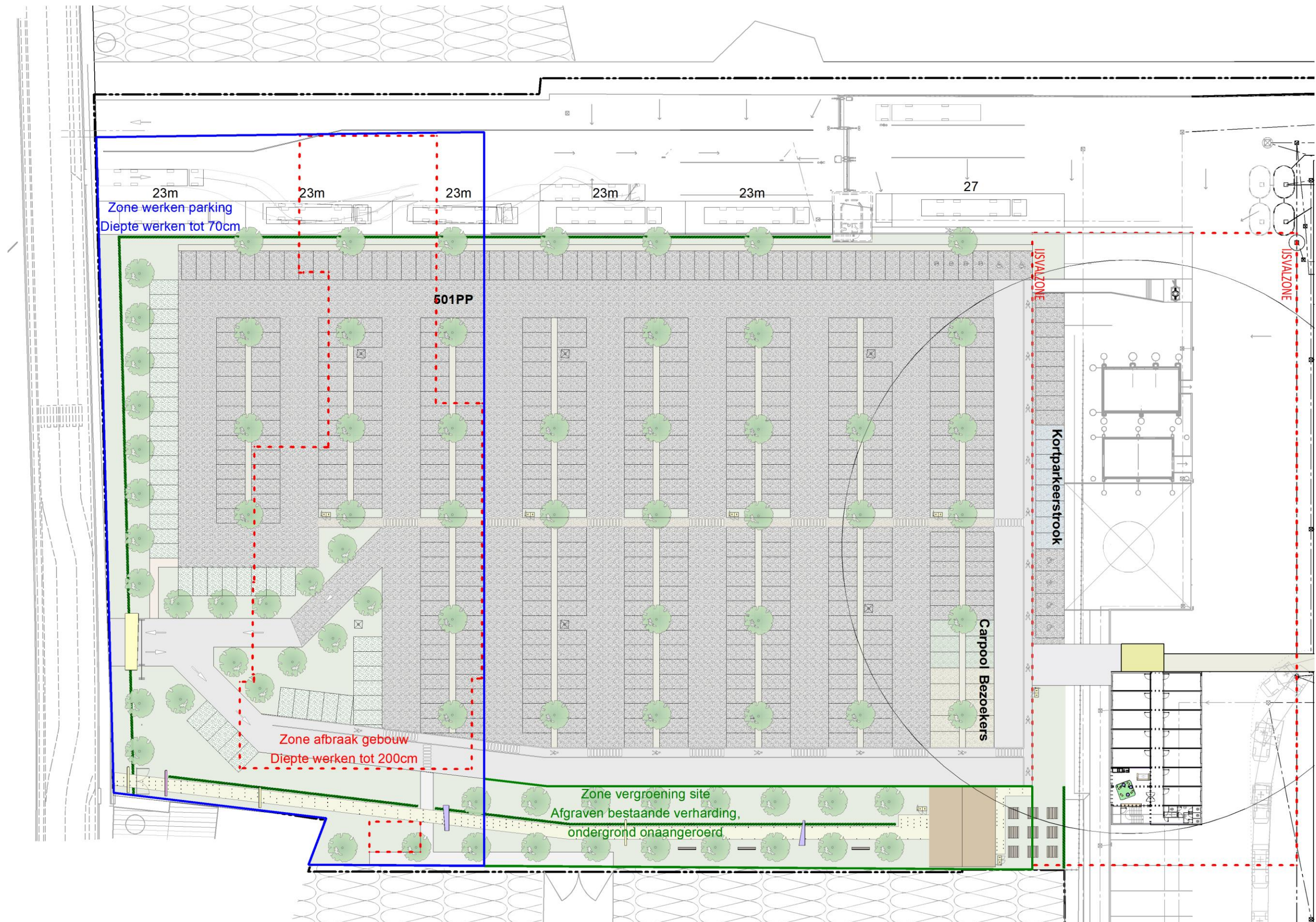
Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

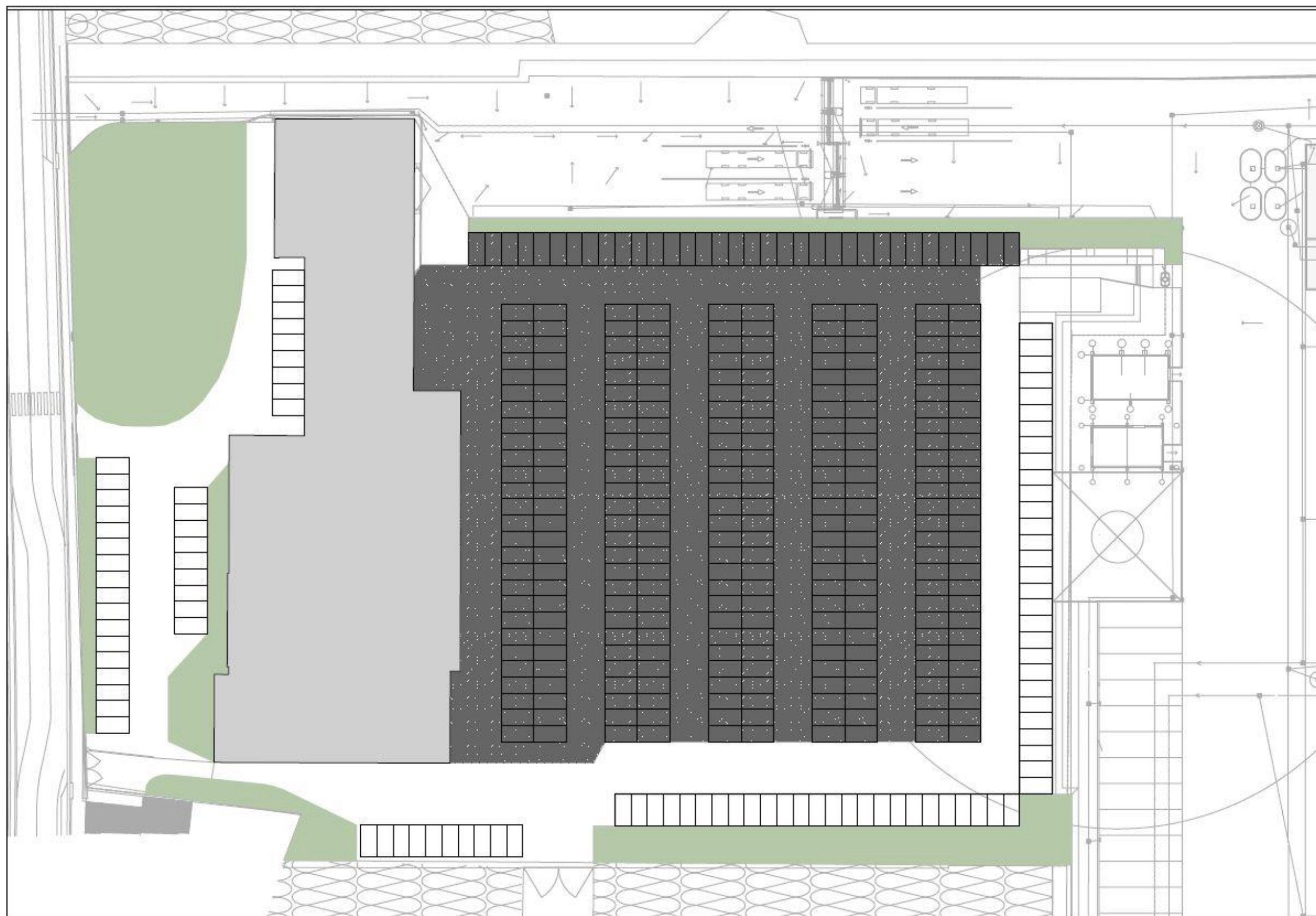
Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

De werken houden de uitbreiding van de bestaande parking in (Figuur 4). Het aanwezige gebouw zal worden gesloopt. De afbraak heeft een verstoringsdiepte van 2 m als gevolg. Het grootste deel van het terrein zal ingericht worden als parking. In de parking wordt ook regenwaterafvoer voorzien. De verstoringsdiepte van de nieuwe parking, inclusief nutsleidingen, bedraagt 70 cm. In het noorden van het onderzoeksgebied worden tijdelijke containers voorzien, die op de bestaande verharding worden geplaatst. Ten slotte is in het zuiden van het terrein nog een zone afgebakend waarin de bestaande verharding wordt vervangen door een groenzone met fietspad. De verstoringsdiepte is in deze zone beperkt tot de diepte van de verharding.

Figuur 4: Ontwerpplan (COLIM)

Figuur 5: Plan van de bestaande toestand (COLIM)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1746-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Vandermaelenkaart (1846-1854) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

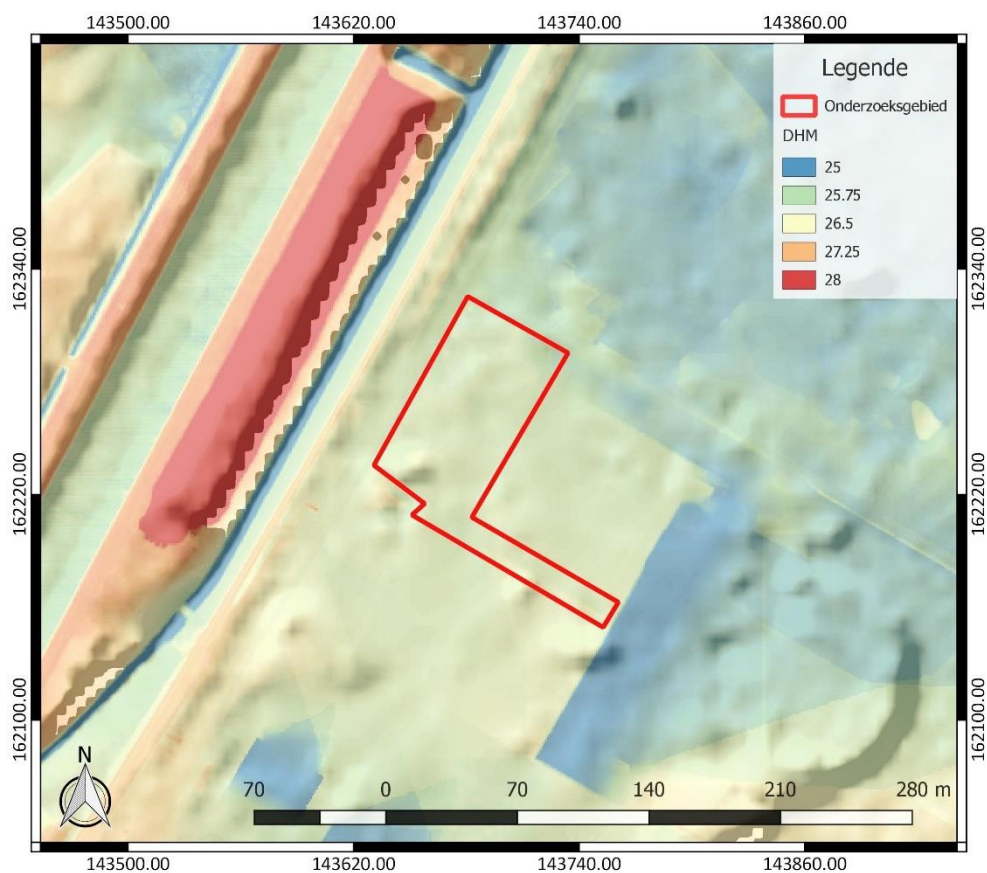
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

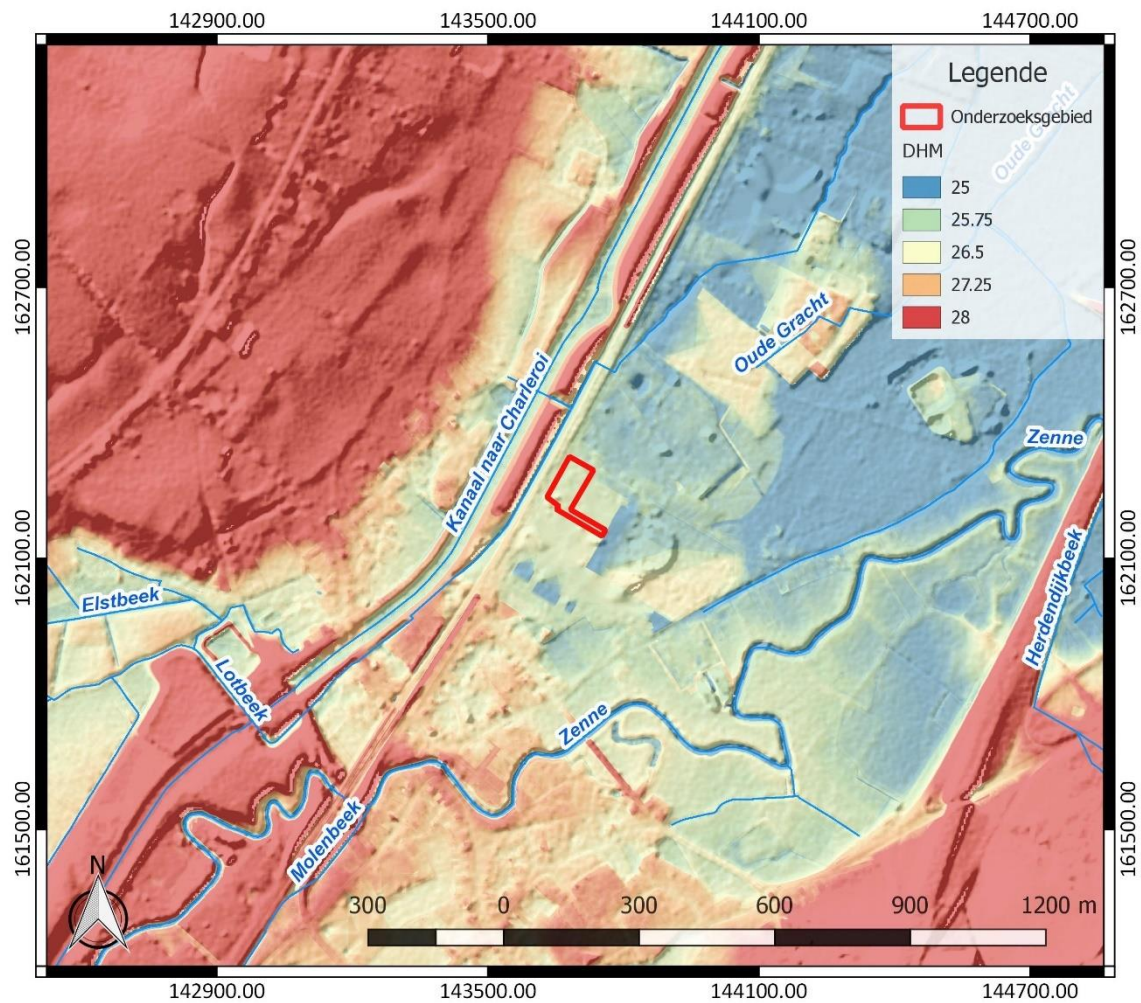
Het onderzoeksgebied ligt ten noorden van het centrum van Lot, ter hoogte van de Zennebrug en tussen de kern van Sint-Pieters-Leeuw in het westen en de kern van Beersel in het oosten (Figuur 6). Het terrein maakt deel uit van het bedrijventerrein 'Laekebeek Lot'. Het gewestplan deelt het terrein in als industriegebied. Op hydrografisch vlak behoort het tot het Dijlebekken. Ten westen van het terrein stroomt de Lotbeek en het Kanaal naar Charleroi. Ten zuiden van het gebied is de Zenne de voornaamste waterloop (Figuur 8).

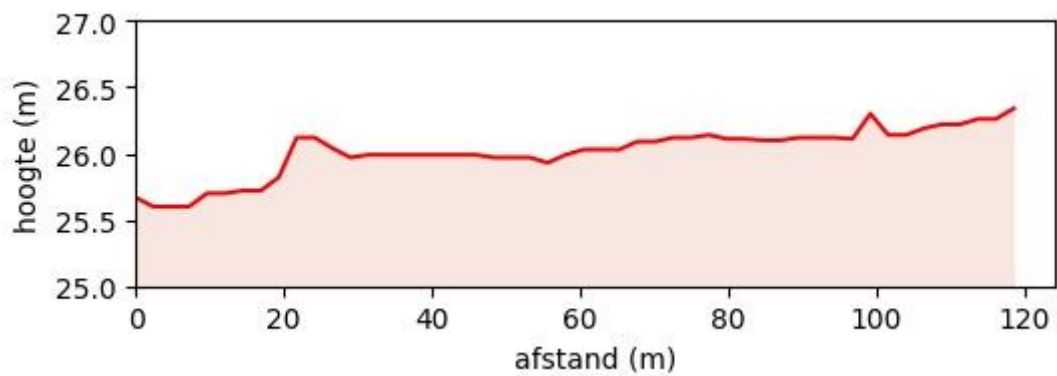
Figuur 6: Luchtfoto van 2018 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

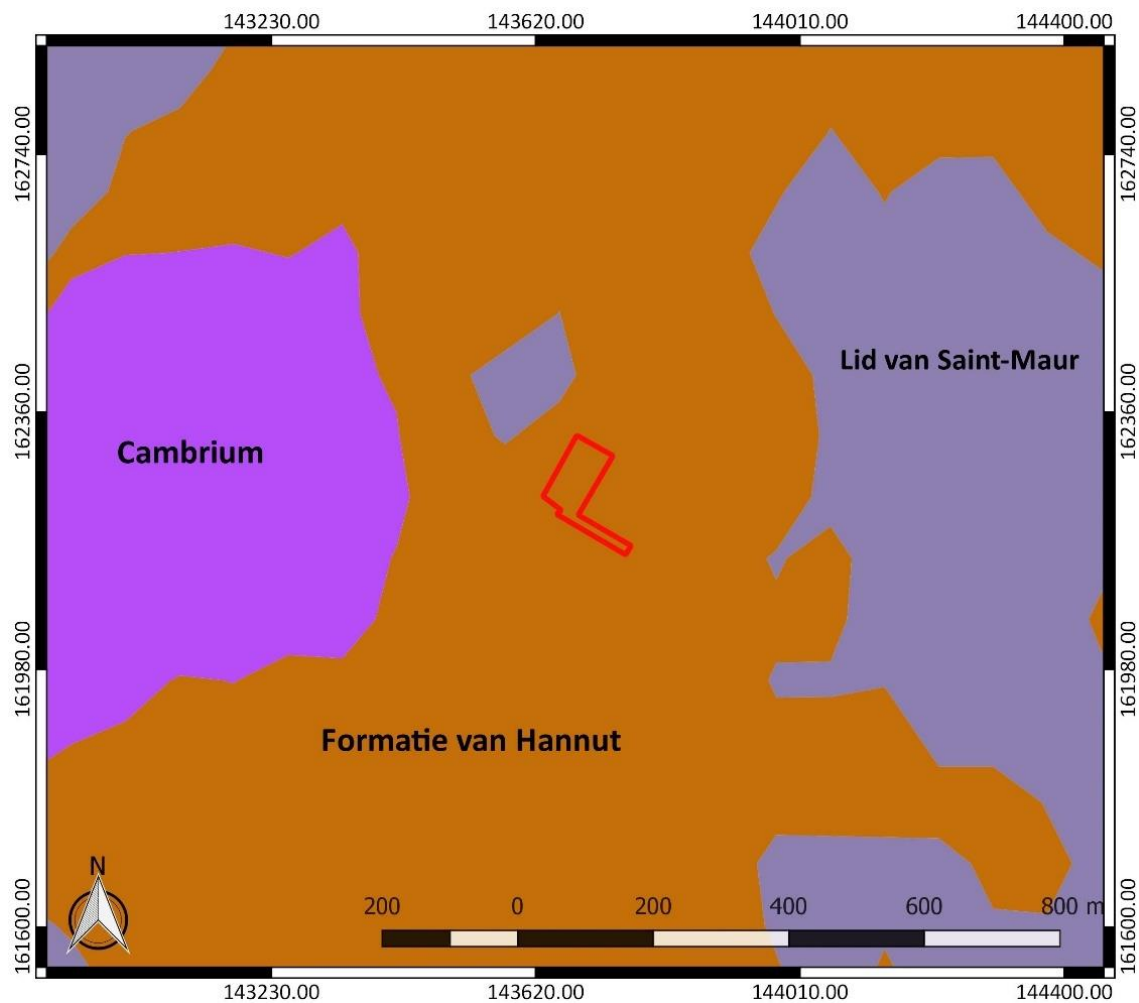

Figuur 8: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Hoogteverloop van noord-oost naar zuid-west over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch maakt Beersel deel uit van de Zennevallei. Het gebied in Centraal-België, nabij de stad Brussel, wordt gedomineerd door de Zenne. De meeste rivieren en beken wateren af naar de Zenne. De geomorfologie van het gebied is echter sterk verschillend voor de delen langs de linker- en de rechteroever van de rivier. De rechterflank van de Zennevallei is duidelijk hoger en steiler dan de linkerflank.³ Lot wordt gekenmerkt door een golvend landschap, gaande van 25 tot 87 m hoogte. Vanuit het westen helt het landschap zacht af naar de Zennevallei. In het oosten stijgt het landschap sterk naar de heuvelrug waarop de heerweg Brussel - Halle - Parijs loopt. Achter de heuvelrug ligt de vallei van de Kesterbeek.⁴ Het onderzoeksgebied kan meer specifiek gesitueerd worden in de vallei van de Lotbeek (Figuur 7) op een hoogte die gaat van 25,6 tot 26,3 m TAW (Figuur 9).

Figuur 10: Tertiair geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

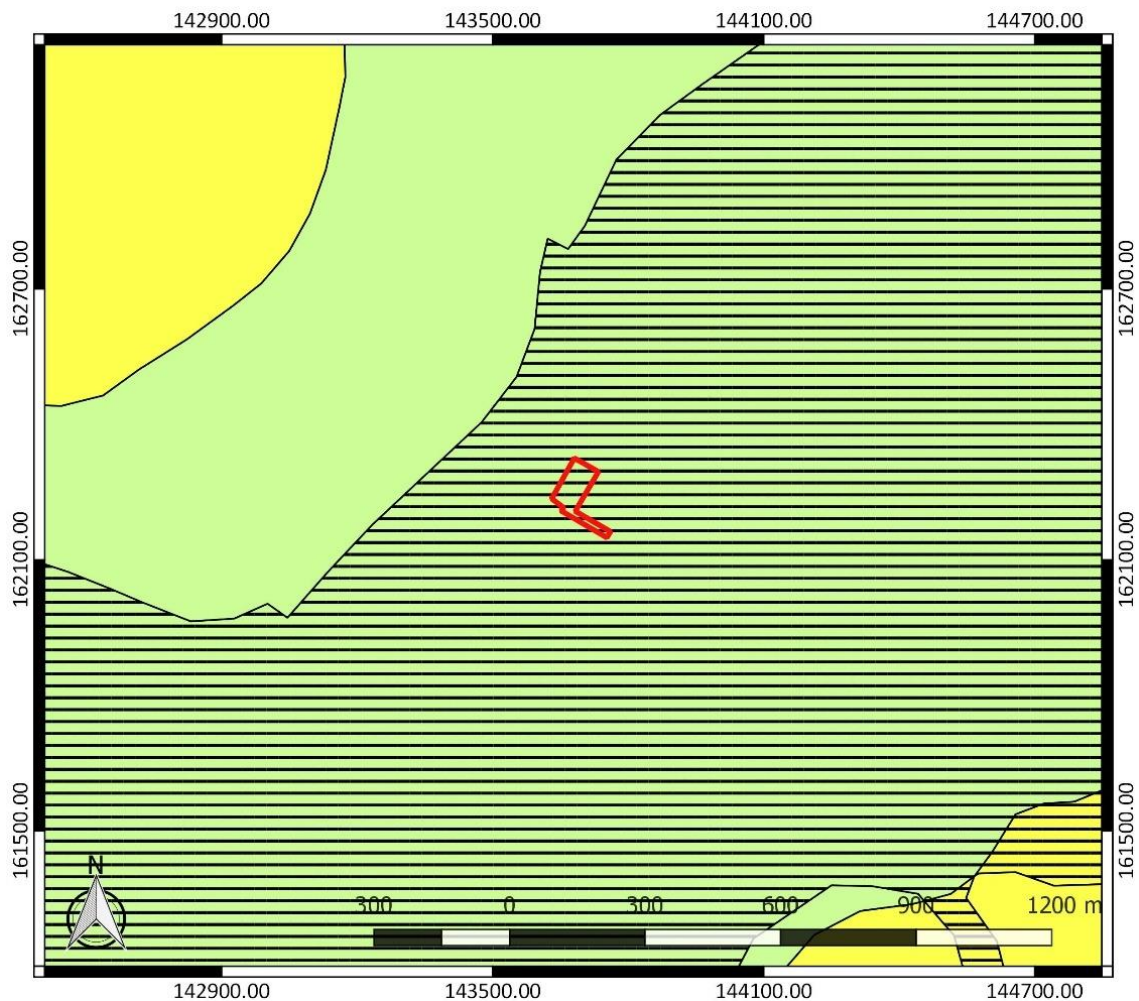
De tertiair geologische kaart (Figuur 10) geeft het voorkomen van grijsgroen fijn zand, soms in aanwezigheid van dunne kleihoudende intercalaties aan in het onderzoeksgebied. Plaatselijk kan zandsteen verschijnen en naar onder toe klei of eerder zandhoudende klei. De tertiaire ondergrond maakt deel uit van de Formatie van Hannut. Op de kaart ten noorden en ten oosten van het terrein is het Lid van Saint-Maur aangeduid, dat tot de Formatie van Kortrijk behoort. Hier bestaat de ondergrond uit grijze, silthoudende klei. De felpaarse zone tenslotte, die ten westen van het

³ Schroyen *et al.* 2003, 4

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Lot [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121178> (geraadpleegd op 27 maart 2019).

onderzoekgebied voorkomt, is onder te brengen in het geologische tijdperk van het Cambrium. De zone kenmerkt zich door kwartsieten en donkergrijze phylladen.⁵

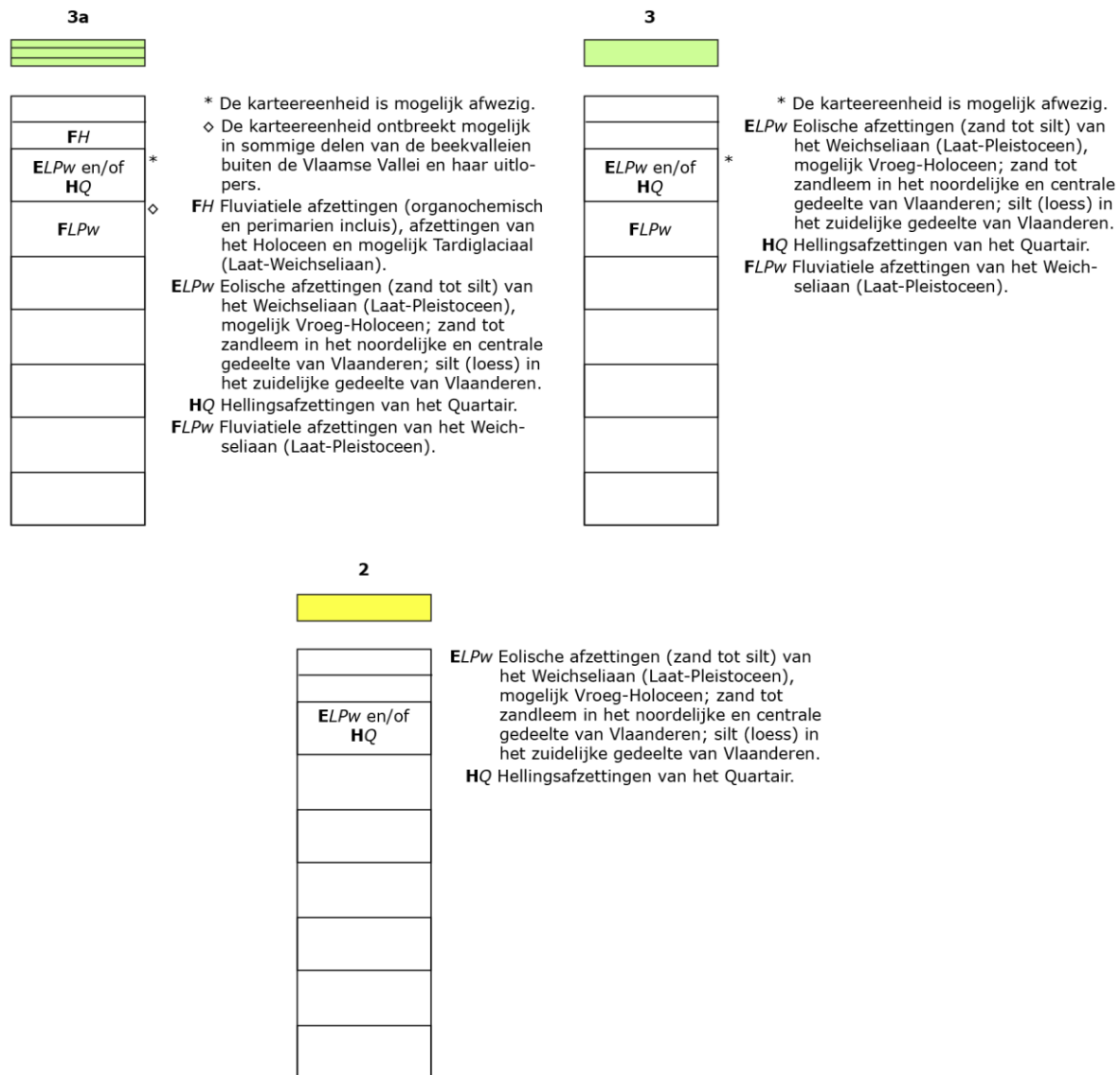
Van de quartaire geologische kaart (Figuur 11) kunnen we aflezen dat het onderzoeksgebied gelegen is in een zone waarin fluviatiele afzettingen, afzettingen van het Holocene en mogelijk van het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) aanwezig zijn als jongste laag. De laag daaronder wordt gevormd door eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk het Vroeg-Holocene en/of hellingafzettingen van het Quartair. De oudste quartaire laag bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Deze sequentie komt ook voor in de omgeving ten oosten en ten zuiden van het terrein. Ten westen echter zien we dat de bovenste laag afwezig is. Nog verder naar het westen toe, op de kaart aangeduid als een gele zone, ontbreekt ook de onderste laag en wordt de ondergrond dus gekenmerkt door uitsluitend eolische afzettingen.⁶

Figuur 11: Quartaire geologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁵ www.geopunt.be/kaart

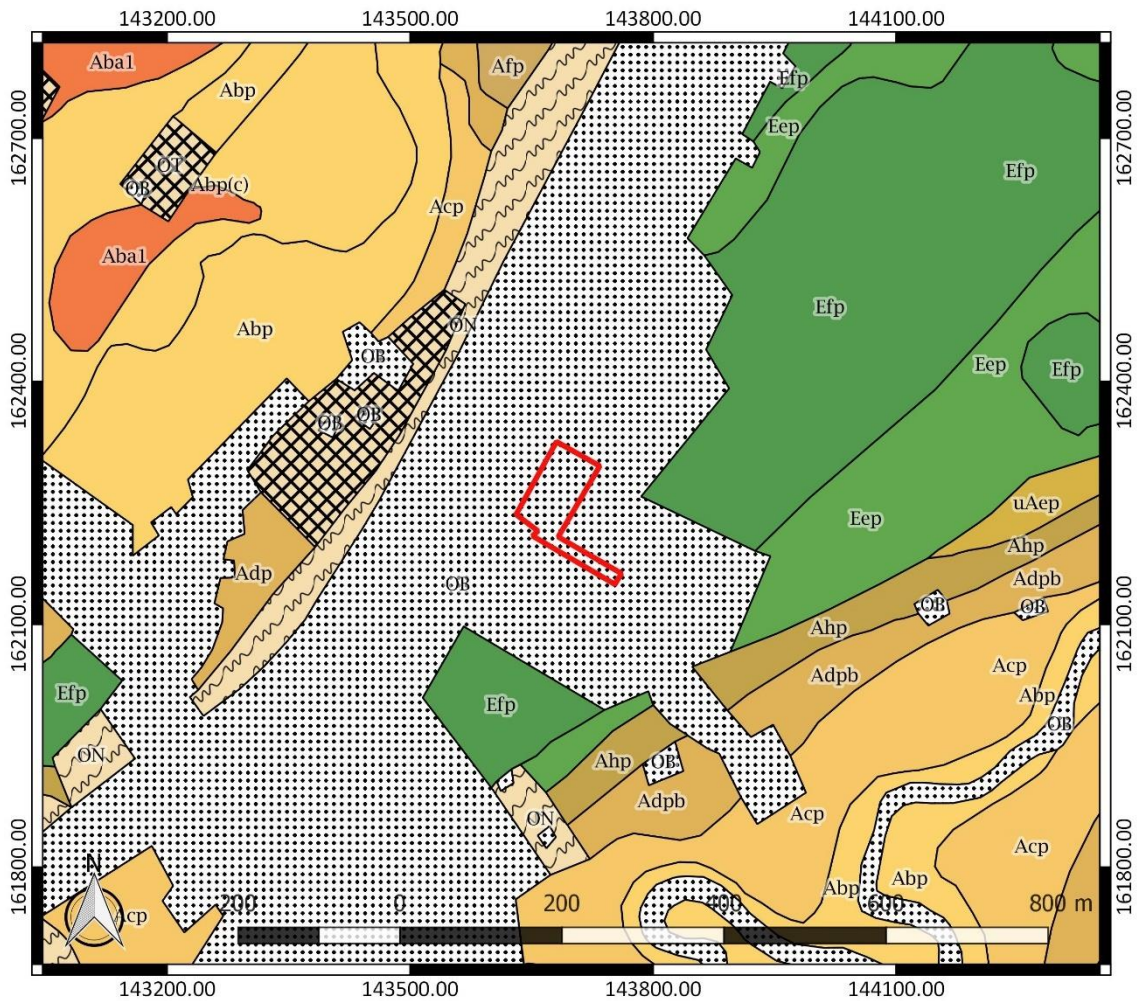
⁶ www.geopunt.be/kaart

Figuur 12: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

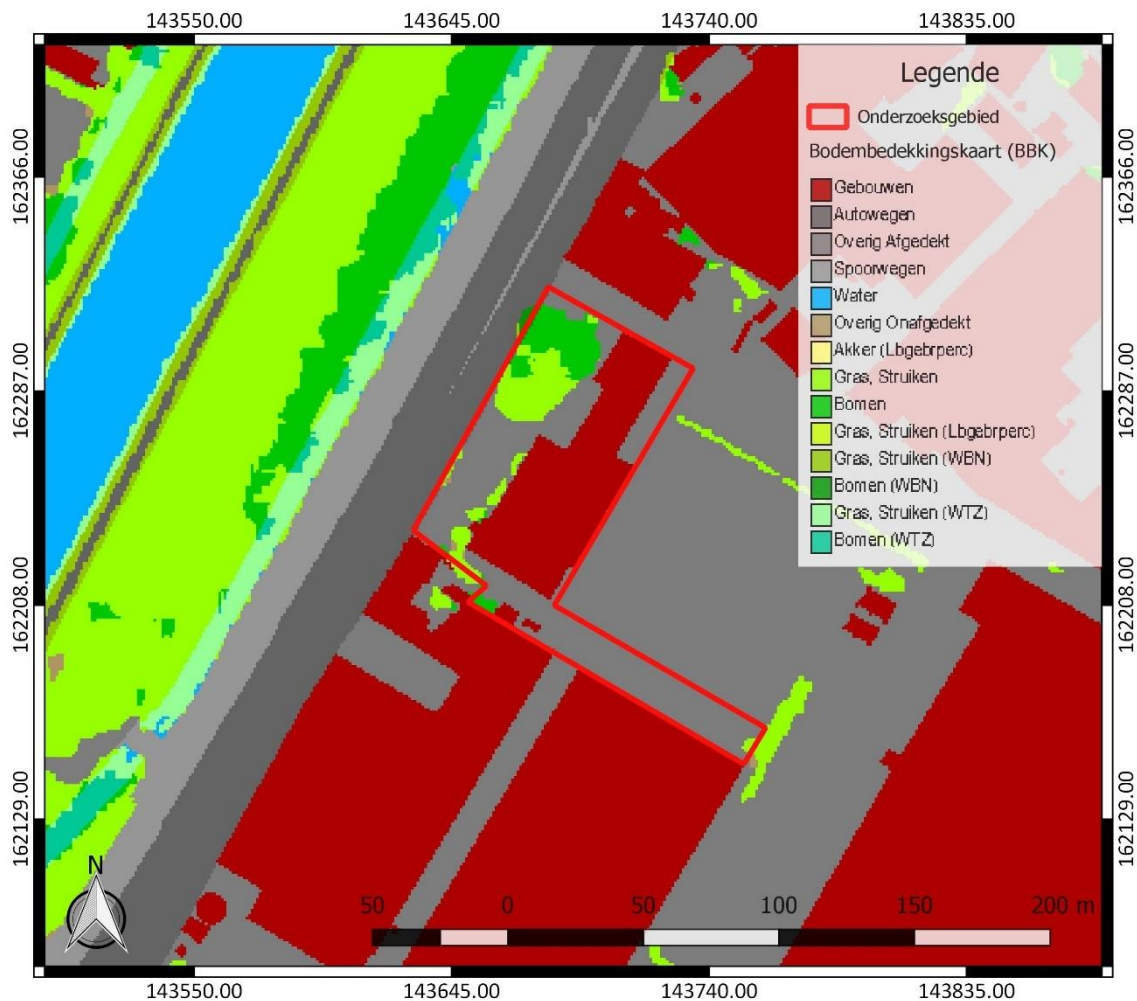
De bodemkaart (Figuur 13) situeert het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB). Verder toont ze dat de omringende zones bestaan uit een zeer sterk gleyige kleibodem zonder profiel (Efp) of een sterk gleyige kleibodem zonder profiel (Eep). De strook ten westen van het terrein duidt op opgehoogde gronden (ON). Aangrenzend bevinden zich sterk vergraven gronden (OT). Andere bodemtypes die voorkomen in de nabije omgeving zijn een natte leembodem zonder profiel (Ahp), een matig natte leembodem zonder profiel (Adpb) en een matig droge leembodem zonder profiel (Acp). Iets verderaf, ten noordwesten van het terrein, komt een droge leembodem met textuur B horizont (Aba1) voor naast een droge leembodem zonder profiel (Abp(c)).⁷

⁷ www.geopunt.be/kaart

Figuur 13: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaat gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras en struiken (Figuur 14). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 6). Het projectgebied wordt hier voornamelijk ingenomen door een grootschalig gebouw, omgeven door parking en groenzones.

Figuur 14: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

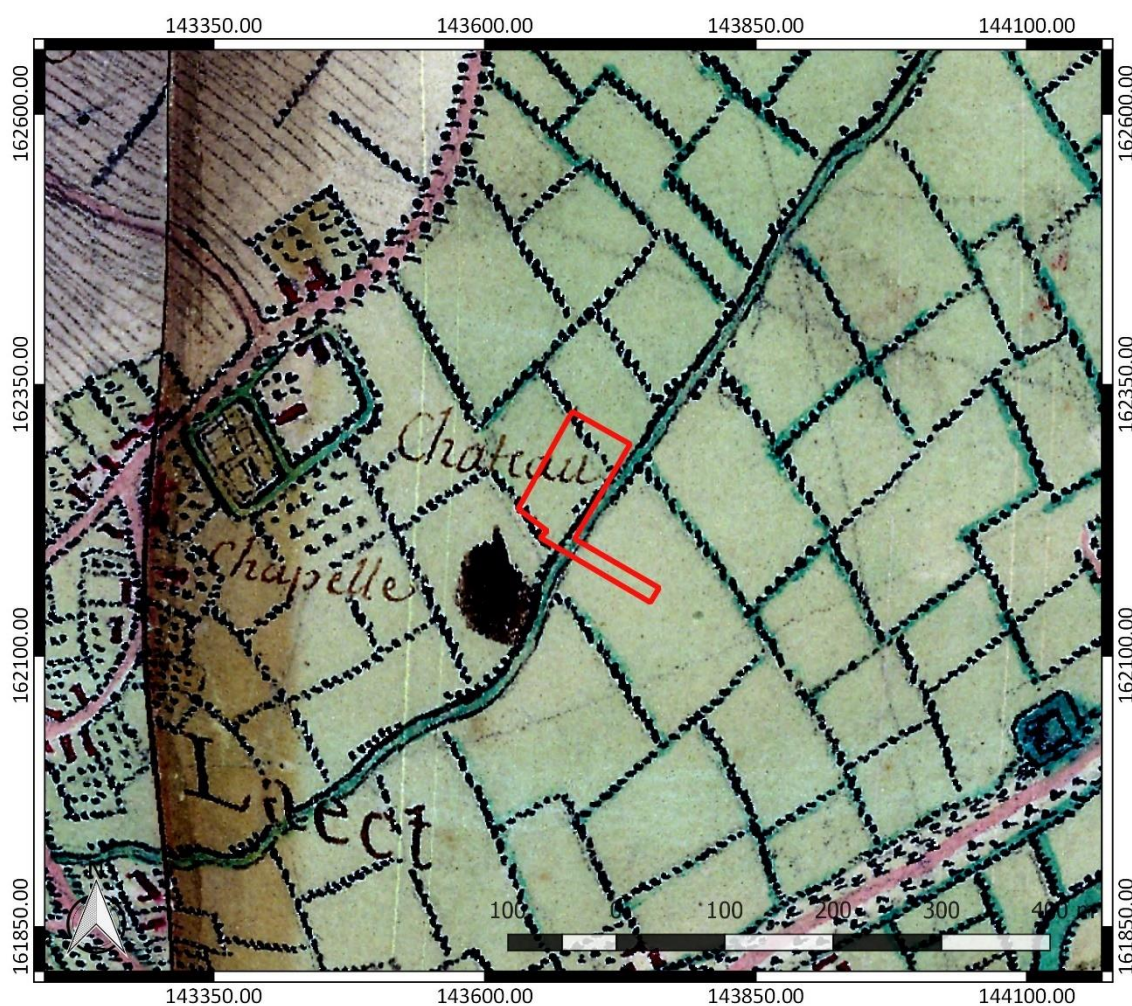
2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De deelgemeente Lot was oorspronkelijk een gehucht van Sint-Pieters-Leeuw, maar werd in 1927 afgescheiden. De naam Lot is gerelateerd aan de Lotbeek, soms ook Labbeke genoemd. De namen Lot, Loth, Laeck, Laec wisselen elkaar af. Een Laek is een beek die voortkomt uit weiden, plassen en poelen en als grens functioneert. Het wijst op het drassige karakter van de omgeving. De naam zou voor de eerste keer vermeld zijn in 1317. Op de Frickx-kartaal (1712) staat het gehucht ingetekend als Laect. Op de Ferrariskartaal (1770-1778) staat Lot aangegeven als H.(ameau) de Loth, nabij het Ch(ate)au de Loth.

De geschiedenis van Lot hangt sterk samen met het ontstaan van het kasteel van Wolfshagen. Eertijds bevonden zich twee militaire stichtingen langs de Zenne om het hertogdom Brabant in het westen te beschermen: de heerlijkheden Zittert in het zuiden van de gemeente nabij de Zennebrug en Wolfshagen in het noorden van de gemeente. Zittert werd vernield tijdens een opstand tegen Maximiliaan van Oostenrijk in 1488 en nooit heropgebouwd. Het kasteel van Wolfshagen werd afgebroken in 1966. Reeds in de 12de eeuw bestond in Lot een feodale motte met houten omheining. Dit was toen in het bezit van de heren van Aa. Daneel Van den Weghe is de oudst bekende 'heer van Wolfshage' (13de eeuw). Hij wordt eveneens beschouwd als de stichter van de kapel van Lot. Het kasteel bezat toen een castrale Onze-Lieve-Vrouwekapel die een dochterkerk van het allodium Leeuw was. Het allodium van Leeuw was een 'vrij goed' met één moederkerk en negen dochterkerken. Het Hof te Wolfshagen bestond in 1579 uit een stenen kasteel, een pachthoeve, boomgaard en

landerijen, alle omwald. Naast het Hof te Wolfshagen zijn op de heuvelrug tussen Zenne en Kesterbeek en in de vallei van de Kesterbeek nog andere hoven gekend. De meeste hiervan zijn echter ondertussen verdwenen. Tot in de 18de eeuw werd Lot bepaald door de moerassige weilanden, de Zennebeemden en boomgaarden. Op de valleiflanken en -toppen ontwikkelde zich landbouw. In de 18de eeuw kende het dorp twee kernen: één ter hoogte van het kasteel en een tweede ter hoogte van de brug over de Zenne. Met de aanleg van de Bergensesteenweg, het Kanaal Brussel-Charleroi en spoorlijn 96 werd Lot een aantrekkelijk gebied voor industriële ontwikkeling.⁸

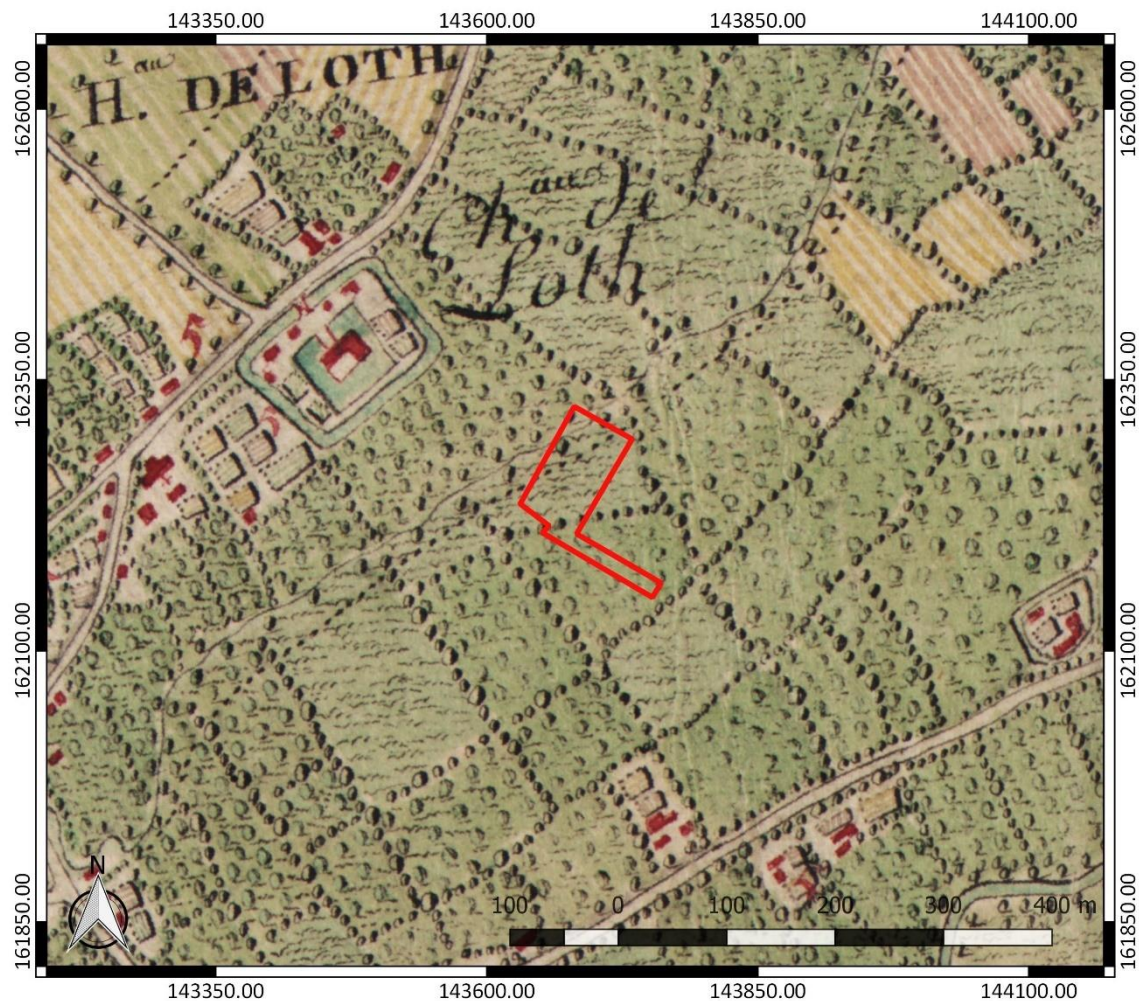
Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), wordt het onderzoeksgebied aangeduid als grasland. Doorheen het onderzoeksgebied loopt een landweg. In de buurt is het kasteel het voornaamste herkenningspunt. Langs dezelfde weg waar het kasteel zich bevindt, is de meeste bebouwing ingeplant (Figuur 15).

Figuur 15: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

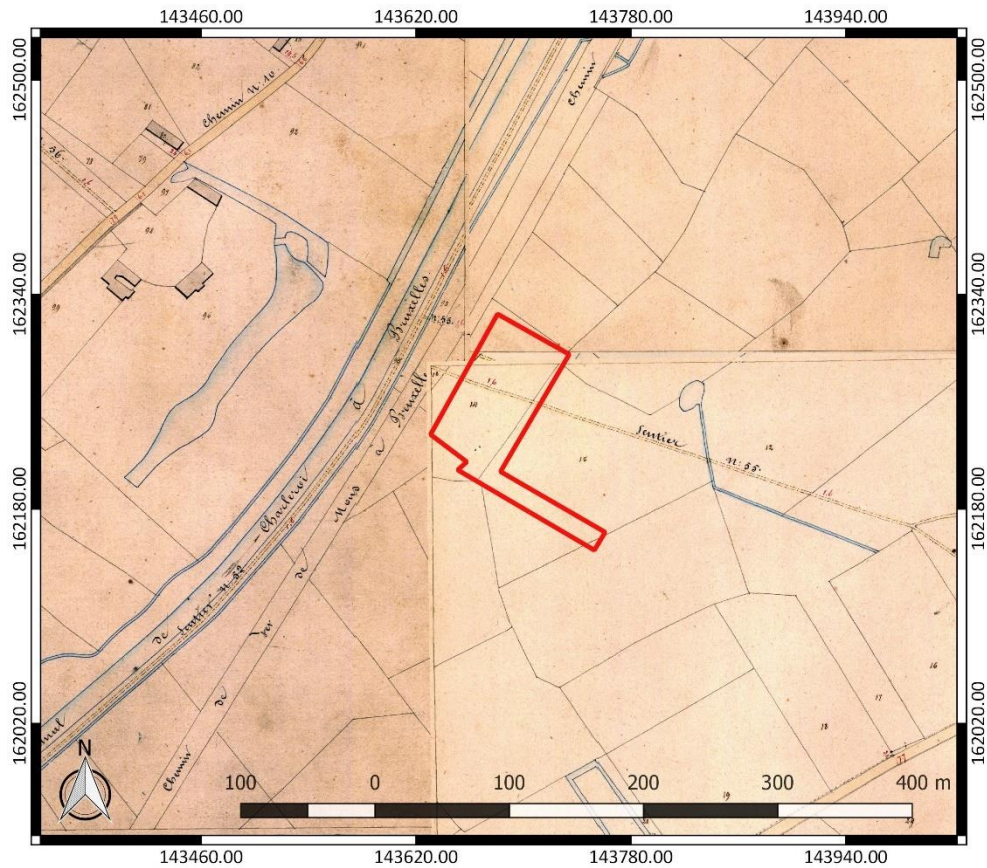
Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778) lijkt de bebouwing ten westen van het onderzoeksgebied toegenomen te zijn (Figuur 16). Het terrein zelf is volgens de kaart in gebruik als grasland. Verschillende van de omringende percelen zijn echter bebost.

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Lot [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121178> (geraadpleegd op 27 maart 2019).

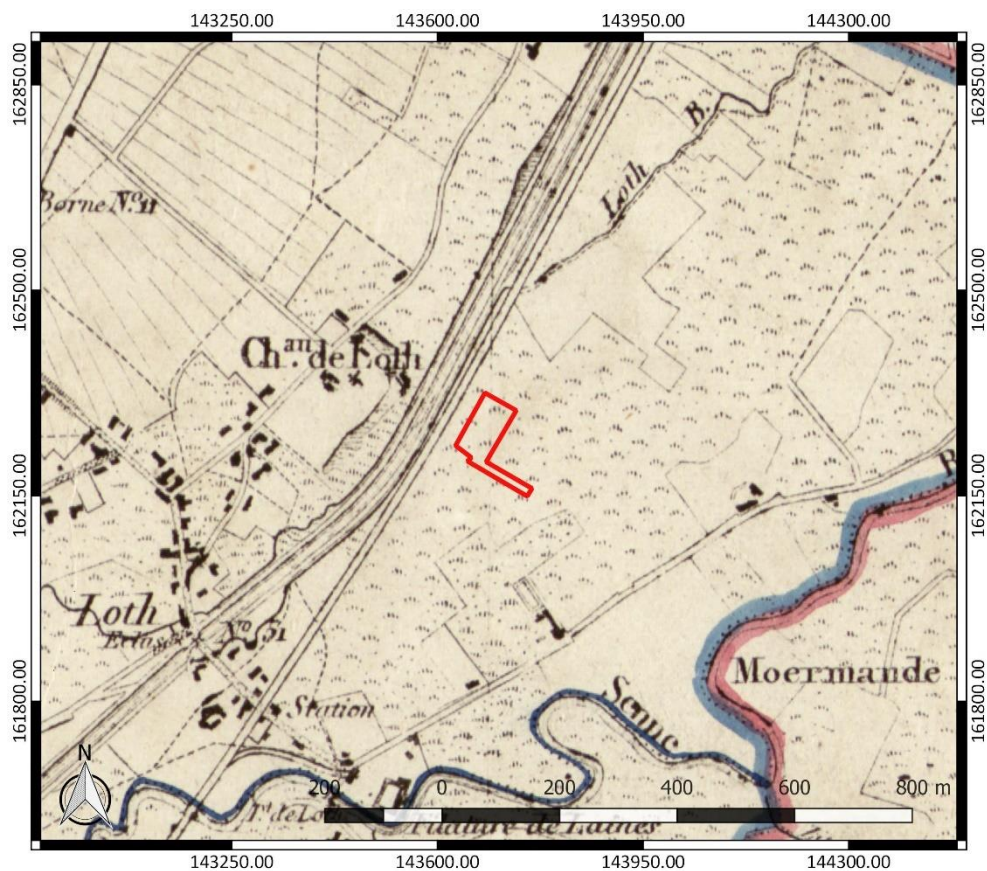

Figuur 16: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

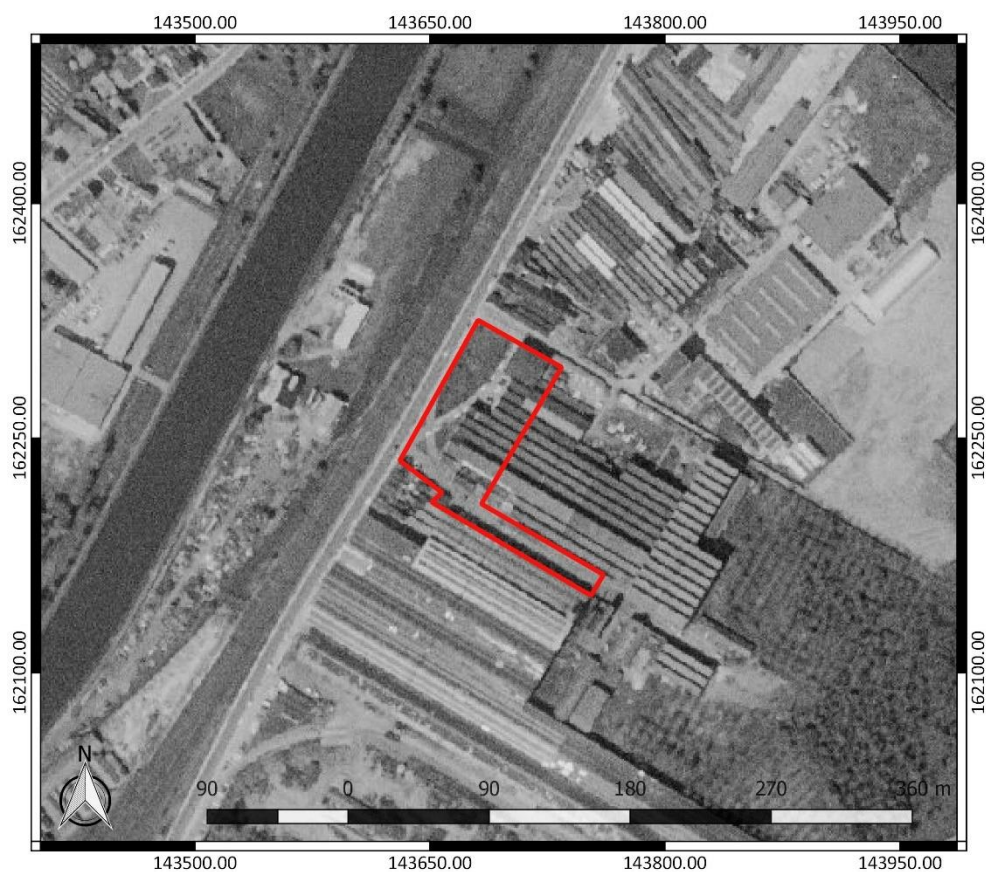
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is het onderzoeksgebied gelegen nabij het nieuw aangelegde kanaal. Het kanaal Brussel-Charleroi werd aangelegd tussen 1827 en 1833. Het terrein is nu ook gesitueerd langs een spoorlijn. De aanleg van de spoorlijn 96 in 1840 (Brussel-Tubize) versterkte de industrialisatie nog meer. Toch is het perceel nog niet bebouwd en dus mogelijk nog steeds in gebruik als grasland (Figuur 17). Ook de Vandermaelenkaart (1846-1854) toont de invulling van het onderzoeksgebied als grasland. Pas in de jaren 1930 zullen de eerste gebouwen als gevolg van de industrialisering van het gebied langs het kanaal opduiken.

Figuur 17: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

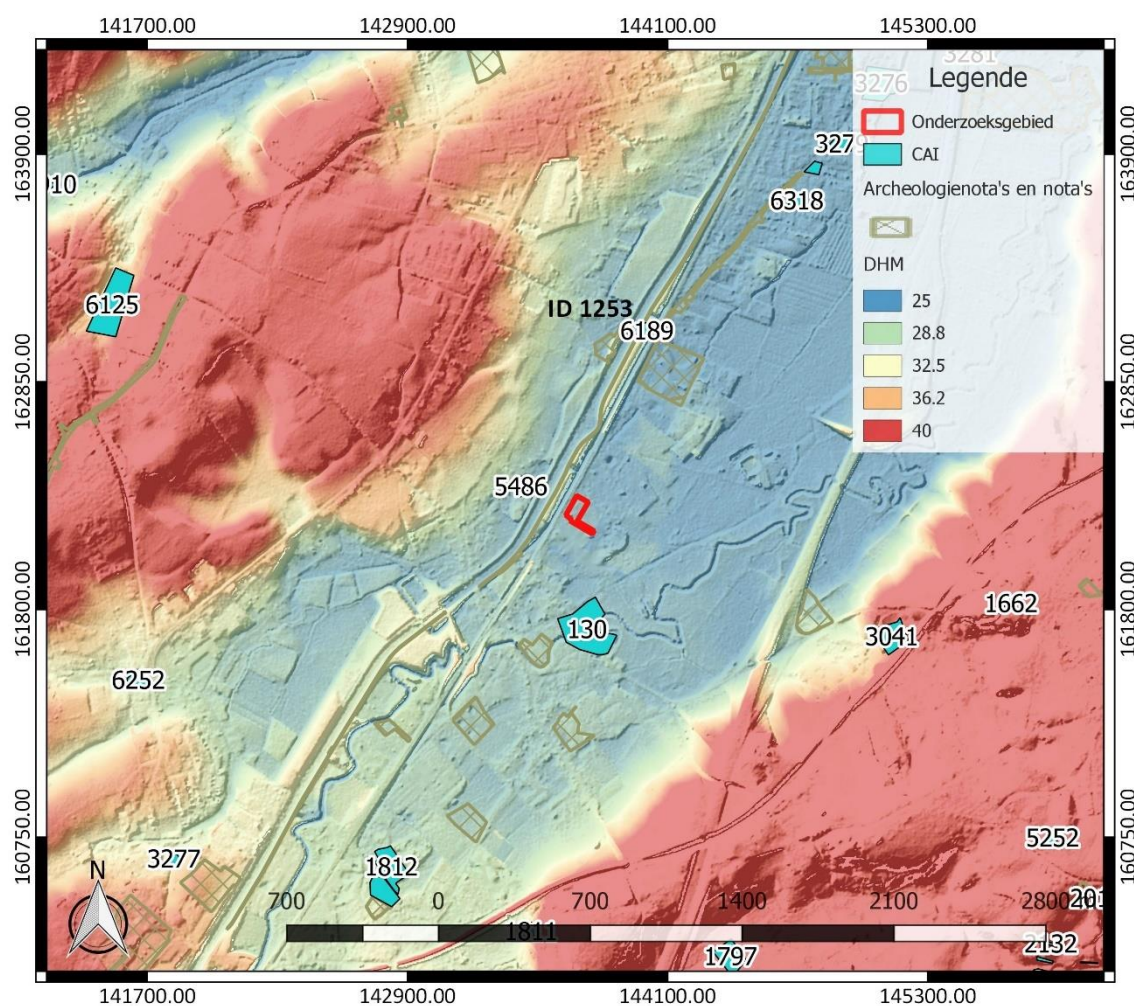

Figuur 20: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 19) geeft voor het eerst een beeld van het industriegebied. Op het terrein en in de nabije omgeving zijn hoofdzakelijk industriële loodsen aanwezig. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 20) geeft dezelfde situatie weer. Het algemene uitzicht van het bedrijventerrein komt min of meer overeen met de huidige invulling van het onderzoeksgebied, zoals weergegeven op een luchtfoto uit 2018 (Figuur 6). Hierop zien we dat een nieuw gebouw werd opgetrokken op het terrein. Het gebouw werd voorzien van een achterliggende grote parking en loods.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 21). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 21: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

In de nabije omgeving werden nog niet heel veel archeologische vondsten geregistreerd. Ten zuiden van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de Zennebrug (CAI ID 130), zorgde een toevallsvondst voor een opgraving op deze locatie. Daarbij kwam een groot aantal vondsten uit de midden-Romeinse tijd aan het licht. Onder meer munten, fibulae, een ring en een zegeldoosje in brons en haken, spijkers en een sleutel in ijzer werden opgegraven. Ook een as van Trajanus en een dupondius van (Marcus

Aurelius)/ Lucius Verus werden gevonden, samen met aardewerk en glas uit de midden-Romeinse periode. Tenslotte kon men een afval laag met tegulae en imbrices onderzoeken.⁹

Ook in de buurt van het terrein werden twee middeleeuwse archeologische resten genoteerd. Een site die vermoedelijk dateert uit de 12de eeuw is het Kasteel te Wolfshagen (CAI ID 5486). De inventaris maakt melding van een toevalsvondst bij het weggraven van de bovenste 20 cm van de grond en kaartstudie. De oorsprong van de kasteelsite klimt mogelijk op tot de 12de eeuw, toen op deze plaats een feodale motte lag. Ze behoorde toe aan de heren van Aa, een van de oudste en rijkste families van Brabant. De motte maakte deel uit van het verdedigingssysteem van hun domeinen. In de loop der eeuwen werd het kasteel veelvuldig verbouwd, maar het behield steeds een oude kern. De Ferrariskaart van 1771-1777 toont een waterkasteel binnen een nagenoeg rechthoekige omgrachting met toegangsdreef ten noordwesten als verbinding met de Bergensesteenweg. Binnen de omgrachting zijn enkele kleinere gebouwen aangeduid. Het geheel wordt betiteld als Ch(âte)au de Loth. Heden zijn aan de straatzijde enkele funderingen zichtbaar van bijgebouwen die op het domein van het kasteel stonden, maar wel ver buiten de gracht rond het kasteel. Enkele bakstenen funderingen, waarvan eentje misschien van de muur en een pilaar van de poort van het domein weden vastgesteld. Het terrein werd met puin en grond opgehoogd na de afbraak van een paar gebouwtjes. Hierop werd later een parking aangelegd.¹⁰ Het Hof te Polsbroek in Ruisbroek (CAI ID 6189) is gelegen op de grens tussen Lot en Ruisbroek, ten noorden van het onderzoeksgebied. Ook dit gebouw stamt uit de late middeleeuwen. Het wordt reeds vermeld in 1238. Via veldprospectie, bij de systematische veldkartering n.a.v. de aanleg van de TGV, kon men grote hoeveelheden aardewerk van allerlei typen detecteren. Het betrof steengoed met zoutglazuur en Westerwald. Volgens de ligging van het hof op het kruispunt van oude wegen en het beeld van de wallen, meent Verbesselt hier een feodale motte in te herkennen. De omwalde site is grotendeels verdwenen door de aanleg van het kanaal Brussel-Charleroi en de bijhorende vaartweg.¹¹

De overige locaties op de CAI-kaart duiden eveneens vondsten uit de middeleeuwen aan. Nog meer naar het noorden toe is de zogenaamde Terweschoof (CAI ID 6318) aangeduid op basis van een cartografische indicator. De site met walgracht staat zowel op de Ferrariskaart als op de Vandermaelenkaart, maar is ondertussen niet langer aanwezig.¹² Een tweede site met walgracht, bekend als Vagevuur (op de kaart bij CAI 6318), is eveneens verdwenen, maar wordt op de Ferrariskaart afgebeeld en benoemd als Nitgenvier.¹³ Het voormalige kasteel "'t Hemelrijk" of Klein Kasteel, in het dorps hart van Ruisbroek (CAI ID 3279) was oorspronkelijk opgebouwd als motte met een opper- en een neerhofstructuur. Het was een leengoed van Brabant, aanvankelijk gehouden door de ridders van Ruisbroek. In 1569 kwam het in het bezit van Viglius die het in 1577 bij testament schonk aan het Vigliuscollege.¹⁴ Ten zuiden van het onderzoeksgebied werd de Watermolen van Neerdorp (CAI ID 1812) geregistreerd in de inventaris. In 1382 is voor het eerst sprake van een graanwatermolen op deze plaats in Huizingen. Het ontstaan van de latere papiermolen is echter te situeren in de 16de eeuw. In die periode moest de Molenbeek omgeleid worden, sporen van deze omleidingssleuf werden tijdens een opgraving teruggevonden. Eind 18de eeuw werd het molengebouw ofwel afgebroken ofwel geïntegreerd in de nieuwe bouw. Restanten van een molenkamer in natuursteen werden aangetroffen. Er werden geen sporen aangetroffen die voor de 18de eeuw te dateren zijn. Dit is waarschijnlijk te wijten aan de grote bouwactiviteit die hier vanaf het midden van de 19de eeuw plaatsvond. Vanaf dan wordt ook de papierfabriek uitgebouwd en de papiermolen geïndustrialiseerd. Bij de opgraving werden voor de rest nog een groot aantal

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 130, Zennebrug - 6Lt1 (geraadpleegd op 27 maart 2019)

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 5486, Kasteel te Wolfshagen (geraadpleegd op 27 maart 2019)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6189, Hof te Polsbroek (geraadpleegd op 27 maart 2019)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6318, Terweschoof (geraadpleegd op 27 maart 2019)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6320, Vagevuur (geraadpleegd op 27 maart 2019)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3279, Hemelrijk (geraadpleegd op 27 maart 2019)

sporen uit de 19de en 20ste eeuw aangetroffen: resten van muren, vloeren, funderingen, afwateringsstructuren en de spoorweg. De nog bestaande panden dateren voornamelijk uit het begin van de 20ste eeuw en hebben door hun aanleg er mee voor gezorgd dat een groot deel van de vroegere fasen vernield werden. Naast de panden waren op het terrein nog twee bruggen aanwezig.¹⁵ Aansluitend op deze site werd een burchtcomplex opgetekend. De voormalige motte fungeert als indicator voor het toponiem Neerdorp, ook wel Neerdornepe en Neerdworp genoemd. De Ferrariskaart duidt het complex aan als Moulin à Papier. De structuur werd omringd door brede wallen met slechts één toegang en een voorhof. Later werd er een kasteeltje gebouwd dat in 1908 werd afgebroken. Slechts enkele restanten van de zandstenen fundering bleven bestaan.¹⁶

In de buurt werd ook nog onderzoek gedaan ter hoogte van de jachthaven van Beersel, ten noorden van het terrein (ID 1253). Het landschappelijk booronderzoek bevestigde dat het onderzoeksgebied een laaggelegen terrein betreft, waarvan de ondergrond bestaat uit fluviatiele afzettingen. Het toonde verder een goede bewaring van de aanwezige bodemopbouw vast. Ook de aanwezigheid van een pakket jong colluvium werd vastgesteld.¹⁷ Daarop werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Er werden tien vondsten geregistreerd, die uit de ijzertijd of de Romeinse tijd dateren. De meerderheid van de scherven is afkomstig uit een vermoedelijk (brandresten)graf. Daarnaast werden nog drie wandfragmenten reducerend gebakken gedraaid aardewerk uit de Romeinse periode gevonden.¹⁸ Op het terrein bleken archeologische sporen aanwezig uit de nieuwste tijd, resten van de 19de-eeuwse historische bebouwing en oudere archeologische sporen uit de ijzertijd en de Romeinse tijd, met name kuilen, een mogelijk (brandresten)graf en een greppel.¹⁹

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied blijkt op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek archeologisch potentieel te kennen. Er is sprake van een archeologische verwachting naar resten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Het gaat daarbij om vondsten, sporen van bewoning, van begraving en van ambachtelijke activiteiten. Op basis van de gunstige landschappelijke ligging van het terrein in de nabijheid van de Zenne is de aanwezigheid van resten van een andere aard of uit andere periodes momenteel evenmin uit te sluiten.

In de 18de eeuw was het terrein in gebruik als grasland. In de 20ste eeuw verschenen loodsen en verhardingen op het terrein, als gevolg van de industrialisering van de omgeving. De loodsen en de verhardingen op het terrein werden later gesloopt en in de plaats kwam nieuwe bebouwing en verharding. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein zoals we die konden reconstrueren aan

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1812, Watermolen van Neerdorp (geraadpleegd op 27 maart 2019)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3030, Borcht (geraadpleegd op 27 maart 2019)

¹⁷ Reyns *et al.* 2016, 31

¹⁸ Ibid., 38

¹⁹ Ibid., 60

de hand van historische kaarten en luchtfoto's is al enige aantasting van het bodemarchief te verwachten.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de sloop van de aanwezige bebouwing en verharding en de aanleg van een parking, evenals de oprichting van een magazijn met laad en loskades. De verstoringsdiepte bedraagt gemiddeld 70 cm. Ter hoogte van de te slopen bebouwing loopt de verstoringsdiepte op tot 2 m onder het maaiveld. In een beperkte zone wordt de bestaande verharding vervangen door een groenzone met fietspad. Hier is de verstoringsdiepte beperkt tot de diepte van de aanwezige verharding. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is een concrete verwachting naar resten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd, maar ook resten uit de steentijd zijn op dit moment nog niet uit te sluiten, gezien de ligging van het terrein in de nabijheid van de Zenne. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein zoals we die konden reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's is wel enige aantasting van het aanwezige bodemarchief te verwachten. De mate van aantasting of van bewaring is echter niet gekend. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein, de vraagtekens die bestaan omtrent de bewaringstoestand van het bodemarchief en de negatieve impact van de geplande werken op het bodemarchief is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein verhard en bebouwd is. Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om meer inzicht in de bewaringstoestand van de bodem en de aanwezige bodemopbouw te verkrijgen. Het laat ook toe het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is een concrete verwachting naar resten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd, maar ook resten uit de steentijd zijn op dit moment nog niet uit te sluiten, gezien de ligging van het terrein in de nabijheid van de Zenne. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein zoals we die konden reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's is wel enige aantasting van het aanwezige bodemarchief te verwachten. De mate van aantasting of van bewaring is echter niet gekend. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein, de vraagtekens die bestaan omtrent de bewaringstoestand van het bodemarchief en de negatieve impact van de geplande werken op het bodemarchief is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Reyns N./B. Cleda, 2016: Archeologienota Lot (Beersel) – Jachthaven, (*Rapporten All-Archeo bvba* 337), Temse.

Schroyen K./P. Buffel/J. Matthijs, 2003: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel*, Linden.

4.2 Websites

Cartesius (2019)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2019)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2019)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2019)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2019)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2019)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2019)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

